

76/1.15
TEXTUS PATRISTICI ET LITURGICI

quos edidit Institutum Liturgicum Ratisbonense

Fasc. II

DIE BRIEFE PACHOMS

Griechischer Text
der Handschrift W. 145
der Chester Beatty Library
eingeleitet und herausgegeben

von

Hans Quecke

Anhang:
Die koptischen Fragmente und
Zitate der Pachombriefe

KOMMISSIONS-VERLAG
FRIEDRICH PUSTET REGENSBURG

Regensb 1975

Mit kirchlicher Druckerlaubnis

Gedruckt mit Unterstützung
der Deutschen Forschungsgemeinschaft

© 1975 by Friedrich Pustet Regensburg
Gesamtherstellung Friedrich Pustet
Printed in Germany
ISBN 3-7917-0338-2 (Gesamtreihe)
ISBN 3-7917-0454-0

Inhaltsverzeichnis

Ausgewählte Bibliographie	6
Vorbemerkung	9
I. Die Echtheit der Pachom zugeschriebenen Briefe	11
II. Die »Geheimschrift« der Pachombriefe	18
III. Die Textüberlieferung der Pachombriefe	41
1. Der koptische Text	41
2. Der griechische Text	52
3. Der lateinische Text	55
4. Zusammenfassung	71
IV. Die Handschrift W. 145 der Chester Beatty Library ...	73
V. Zur Sprache der griechischen Handschrift	87
VI. Text der Handschrift W. 145 der Chester Beatty Library	97
Anhang: Die koptischen Fragmente und Zitate der Pa- chombriefe	III

Ausgewählte Bibliographie
(Quellen und Literatur)

- Amélineau, E., *Œuvres de Schenoudi*. 2 Bände zu je 3 Lieferungen (Paris 1907/14)
- Bacht, H., Ein verkanntes Fragment der koptischen Pachomius-Regel, in *Le Muséon* 75 (1962) 5–18.
- Bacht, H., Das Vermächtnis des Ursprungs. Studien zum frühen Mönchtum I (Studien zur Theologie des geistlichen Lebens 5; Würzburg 1972).
- Boon, A., *Pachomiana latina*. Règle et épîtres de S. Pachôme, épître de S. Théodore et »Liber« de S. Orsiesius. Texte latin de S. Jérôme (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique 7; Löwen 1932).
- Butler, C., *The Lausiac History of Palladius II* (Texts and Studies 6,2; Cambridge 1904).
- Chassinat, E., *Le quatrième livre des entretiens et épîtres de Chenouti* (Mémoires publiés par les membres de l'Institut français d'Archéologie orientale du Caire 23, Kairo 1911).
- Demotische und Koptische Texte = *Papyrologica Coloniensia* 2 (Wissenschaftliche Abhandlungen der Arbeitsgemeinschaft für Forschung des Landes Nordrhein-Westfalens; Köln und Opladen 1968).
- Halkin, F., *Sancti Pachomii vitae graecae* (Subsidia Hagiographica 19; Brüssel 1932).
- Lefort, L. Th., *Œuvres de S. Pachôme et de ses disciples* (Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium 159, script. copt. 23; Löwen 1956).
- Leipoldt, I. et W. E. Crum, *Sinuthii archimandritae vitae et opera omnia*, Band 3 und 4 (Corpus Script. Christ. Orient., script. copt., ser. sec., tom. 4–5; Paris 1908 und 1913).
- Quecke, H., Die Briefe Pachoms, in 18. Deutscher Orientalistentag vom 1. bis 5. Oktober 1972 in Lübeck. Vorträge. Herausgegeben von Wolfgang Voigt = *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, Supplement 2 (Wiesbaden 1974) 96–108.
- Quecke, H., Briefe Pachoms in koptischer Sprache. Neue deutsche

Übersetzung, in *Zetesis. Album Amicorum ... aangeboden aan E. de Strijcker* (Antwerpen/Utrecht 1973) 655–663. (Abgekürzt: Briefe Pachoms koptisch).

- Quecke, H., Ein neues Fragment der Pachombriefe in koptischer Sprache, in *Orientalia N. S.* 43 (1974) 66–82.
- Quecke, H., Ein Pachomiuszitat bei Schenute, in *Probleme der koptischen Literatur*. Bearbeitet von Peter Nagel (Wissenschaftliche Beiträge der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg 1968/1 [K 2]) 155–171.
- Richardson, E. C., *Hieronymus, Liber de viris inlustribus*. Genadius, *Liber de viris inlustribus* (Texte und Untersuchungen 14,1a; Leipzig 1896).
- Veilleux, A., *La liturgie dans le cénobitisme pachômien au quatrième siècle* (Studia Anselmiana 57; Rom 1968).

Verbesserungen:

- Seite 83, Zeile 20 einzufügen: Auch hinter dem »Buchstaben« H von Zeile 23 steht ein Schrägstrich.
- Seite 100: Der erste Buchstabe von Zeile 36 des Textes ist wohl eher ein \times als ein χ (vgl. den Apparat).

VI.

TEXT DER HANDSCHRIFT W. 145 DER CHESTER BEATTY LIBRARY

Hinweise zu Ausgabe und Apparat

Die Ausgabe gibt den Text der Handschrift mit den unumgänglichen Verbesserungen. Wo der Text der Ausgabe von dem der Handschrift abweicht, ist Lesart oder Schreibung der Handschrift, soweit nicht schon aus der Verwendung von Klammern erkennbar, immer im Apparat zu finden. Auf diesen wird bei Änderungen gegenüber dem Text der Handschrift auch jeweils durch das entsprechende Zeichen hingewiesen, abgesehen von drei Fällen: alle Arten itazistischer Schreibungen, α/ϵ -Wechsel und ν statt γ vor Guttural (auch in diesen Fällen findet sich die Schreibung der Handschrift selbstverständlich im Apparat). Der 1. Apparat bringt somit einmal den Befund der Handschrift (auch Verbesserungen und Rasuren), dazu eventuell die Daten zur Textherstellung. Der 2. Apparat weist die Schriftstellen aus. Hierbei geht es in erster Linie um biblischen Sprachgebrauch. Wo Pachom nur auf in der Schrift Berichtetes hinweist, steht also kein Verweis (solche Stellen sind auch allgemein bekannt). Umgekehrt werden biblische Ausdrücke (in extremen Fällen selbst einzelne Wörter) registriert, ohne daß damit behauptet wird, Pachom habe die betreffenden Stellen zitieren wollen.

Bei den kritischen Zeichen hält die Ausgabe sich an das Übliche, soweit Konsens herrscht¹. Es bedeuten:

¹ Nur die übliche Bezeichnung für über der Zeile stehende Buchstaben übernehme ich nicht. Stattdessen stehen im Apparat entsprechende Hinweise.

- (...) aufgelöste Abkürzung
 [...] Ergänzungen von Lücken bei Verlust des Beschreibstoffs
 [...] Ergänzungen bei verschwundener Schrift (Beschreibstoff erhalten)
 <...> Ergänzungen bei ausgefallenem Text
 {...} überflüssiger, zu streichender Text
 [[...]] vom Schreiber getilgter Text
 αβγ unsichere Buchstaben
 αβγ gegenüber der Handschrift in der Ausgabe geänderte Buchstaben

Im 1. Apparat wird das Textwort nicht wiederholt, wo dies nicht nötig ist. Gelegentlich folgt es der größeren Deutlichkeit halber in Klammern auf die Schreibung der Handschrift. Das Trema der Handschrift ist im Apparat nur ausnahmsweise beibehalten. Für die »Buchstaben« der »Geheimschrift« sind in der Ausgabe koptische Typen ohne weitere Kennzeichnung verwendet. Zur unterschiedlichen Kennzeichnung der »Buchstaben« in der Handschrift vgl. oben S. 82–84.

Zur Vermeidung von Mißverständnissen sei noch ausdrücklich gesagt, daß der Apparat nicht die Varianten der lateinischen Übersetzung gibt. Die lateinische Übersetzung ist nur in ganz wenigen Fällen notiert, in denen sie (vielleicht) etwas zur Textherstellung beiträgt.

BRIEF I

‘Ο θ(ε)ς ὁ σοφὸς ὁ θ(ε)ς ὁ ἀπροφάσιτος ὁ θ(ε)ς ὁ ἄμεμπτος
 δέδωκεν ἀνάπαυσιν τῷ πν(εύματ)ί σου. καὶ σὺ δὸς ἀνάπαυσιν τῷ
 πν(εύματ)ί σου, ἵνα Σιων χαίρῃ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς γενέσεως αὐτῆς.
 ποιήσον τὸ ἔργον τοῦ **Ι**, | ὅπερ ἐκλήθη **Ο** ἐν ταῖς προτέραις ἡμέραις.
 καὶ θὰς τὸ **Δ** πρὸ ὀφθαλμῶν σου, ἵνα καλῶς γένηται σου τῇ ψυχῇ. 5
 τὸ **Ρ** ἐξέτεινεν τὴν | χεῖρα αὐτοῦ φθάσαι πρὸς <σ>έ, ὃ ἐστὶν **Ι** <ῆτοι>
 ἢ ταφή(ς) τῆς κοίτης σου(ν). ἄσο(ν) | τῷ **Ω**, ἵνα μὴ τὸ **Ω** ἄσῃ σοί.
 ὁ αἰὼν ὁ ἀναιδὴς συγχαρήτω μετὰ σοῦ, ἵνα μὴ συγχαρῆς τῷ αἰῶνι
 τῷ ἀναιδεῖ. μνή|σθητι τοῦ **Η**. μὴ ἐπιλάβῃ τῶν νεομηνίων, ὃ ἐστὶν
 αἱ ἡμέραι | τῆς πτωχείας τῆς κοίτης σου. λάβε σεαυτῷ τὸ **Ι**, ὃ ἐστὶν
 ἐξ. αὐτῶ(ν), || καθότι οὐκ ἦν **Δ** ἐν τῷ **Η**. διὰ τοῦτο ἐξετράφησαν 10
 ἄνευ ῥακῶν. | ἐπιστράφητι εἰς τὴν νεομηνίαν, ὃ ἐστὶν **Ξ** ἐκ τοῦ **Ο**.
 ἡτοίμασαν | τὰς ἀμάξας τῆς <σ>κηνῆς οἱ ἄρχοντες τῶν φυλῶν.
 ἔδωκαν μετὰ | εὐχαριστίας καὶ τὰ δῶρα τῆς <σ>κηνῆς μετὰ εὐφρο-
 σύνης. καὶ | σὺ ὡς σοφὸς ἐπίγινωθι τὴν τρίχα τῆς κεφαλῆς σου ἐν
 τῇ ὁ||δῶ, ἵνα ἡ χάρις ἔλθῃ ἐπὶ τὸ **Ε**, ὃ ἐστὶν αἱ ἡμέραι τῆς νηπιό|τητός 15
 <σ>ου. μὴ οὐ νεομηνία ἐστὶν **Τ**; **Η** ἐστὶν πάσχα. ἐν | τοῦτοις πᾶσιν
 μὴ ἐπιλάβῃ τοῦ **С**, ὅπερ καλεῖται **Ω**. καὶ αὐτό | ἐστὶν κοινωνὸν

2 1. τω auf Rasur | 3 γενέσεως: σε über der Zeile | 5 εξετεινεν | 6 <ῆτοι>
 oder <ῆ>? hoc est 2 lat. Hss. (ME); Text (ohne Partikel) 2 lat. Hss.
 (WX) | σου auf Rasur | 7 ο αἰων ... ἵνα μὴ zwischen Z. 6 und 7 nach-
 getragen, Zeichen |. nach σοι und vor und hinter dem Nachtrag | συγχα-
 ρήτω | |. nach dem Nachtrag auf Rasur (συν) | συγχαρῆς | ἀναιδι | 8 ναιο-
 μηνίων | 9 πτωχίας | τῆς κοίτης davor et lat. | το: τ scheint aus teilweise
 radiertem ι verbessert | ἐξ: ε auf Rasur | ἐξ αὐτῶν davor praecipuum
 lat. | 10 εξετράφησαν ἀνευ in ἐξετράφης ἀνευ (an Dittographie) zu verbes-
 sern? nutritus es sine lat. | ἀνευ: ευ über der Zeile | 11 νεομηνίαν: ο über
 der Zeile | 12 ἔδωκαν + ea lat. | μετὰ: μ auf Rasur | 13 εὐχαριστίας:
 2. σ klein zwischen den Buchstaben nachgetragen | 14 σοι (συ) | 17 κα-
 λιτε | **Ω** unklar; für ägyptischen Zusatzbuchstaben des koptischen Al-
 phabets? Lat. simma (Hs. M), C (Hss. WX), ausgelassen (Hs. E) | 18 κοι-
 νωνος

20 τοῦ ρ. ἐχαρίσατο αὐτῷ τὴν μερίδα αὐτοῦ, | ἵνα πλουτήσῃ ἐν αὐτῇ.
τὰ γράμματα τῆς ἐπιστολῆς τὰ γεγραμμένα ἐστὶν **Δ** καὶ **Ι**. ἀσπάζου
τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας | καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
καὶ τὸ κατὰλοιπον τοῦ πν(εύματός) σου, ὃ ἐστὶν **Δ**.

BRIEF 2

μνημόνευε, ὅτι ἔγραψά σοι **Ο** ἐν τῇ ἐπιστολῇ | διὰ τὸ **Τ**, ὅτι γέγρα-
πται. καὶ μνησθητι καὶ γράψον **Η** διὰ τὸ **С**, | ὅτι γέγραπται. μὴ οὐκ
25 ἐστὶν **Ξ Ο**; **Υ** ἐστὶν **Κ**. ἐν τούτοις πᾶσιν || μνησθητι καὶ γράψον
Π καὶ **Ι**, ἵνα τὸ **Δ** γένηται καλῶς γεγραμμένον ἐν τῇ χάριτι τῶν
ὕψηλῶν. μὴ οὐκ ἐστὶν **Μ Ο**; **Κ** ἐστὶν **Τ**. | ἄνοιξον τὸ στόμα σου καὶ
νίψον τὸ πρόσωπόν σου, ἵνα οἱ ὀφθαλμοί | σου βλέπωσιν καὶ ἀναγνῶς
τὰ γράμματα καλῶς. πρόσεχε σεαυτῷ, | μὴ γράψῃς **Δ** ἐπὶ **Φ**, ἵνα
30 μὴ παλαιωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου καὶ τὰ ὕδατά || σου ὀλιγωθῇ. μνη-
σθητι καὶ γράψον **Θ** κ(αὶ) **Ρ**, ἵνα γένηται τὸ **Ρ** καλῶς | γεγραμμένον.

ΔΗΗΗΖΟΡΤ |

BRIEF 3

Τίμα τὸν θ(εὸ)ν καὶ ἰσχύσεις. μνησθητι τοῦ στεναγμοῦ τῶν ἁγίων
СФ. | γεννηθήτω ὁ οἶκος κατὰ τὰ ἔτη αὐτοῦ. γεννηθήτω καλῶς
τεταγμένος | κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἁγίων, οὐκ ἐν βρώμασιν προσκαίροις
35 οὐδὲ <ἐν τῷ> ἀπο||βλέπειν εἰς ὁμοίωσιν οὐδενὸς τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς
ἢ τῶν ἐπὶ τῇ γῇ. σ|χάτω **Ω**, ἵνα δυνηθῇτε ἀπαντῆσαι τῷ θ(ε)ῷ

22 Brief 2 in der Hs. durch nichts von Brief 1 getrennt | 23 γε-
γραπται: τ auf Rasur und von ungewöhnlicher Form | 28 γραμματα: τα
über der Zeile | 29 γραψης: η auf Rasur (ι?) | παλαιωθουσιν | και ein
unklares Zeichen, später nachgetragen; et lat. | 30 μνησθητι: 1. η über
der Zeile | 32 ισχυσις | αγίων: ι auf Rasur | 33 τεταγμενος: σ auf Ra-
sur | 34/35 ουδε αποβλεπιν oder ουδε αποβλέπων zu verbessern? Lat. ab-
weichend | 35 η wie ν geschrieben, aber mit dem für einvokalige Wörter
typischen Zirkumflex | 35/36 σχατω in σχάτε zu verbessern? habetote
lat.; χ vielleicht κ, also ἐπὶ τῇ(ς) γῆς κάτω. <σχάτω> | 36 δυνηθηται

32 Spr 7,1aa | 35 Ex 20,4; Dtn 5,8

ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐπι|σκοπῆς ῥυσθέντες ἀπὸ τοῦ ἐλέγχου τῆς Μαρθας.
ἐτοίμασον τὸν οἶκον κα|τὰ τὰ ὅρια αὐτοῦ. **Θ** φύλαξον, μὴ λάβῃς τὸν
ὄνειδισμόν, ὃ ἐλέχθη ὅτι· ἀπό|δος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας, ἣ τοῦ
φαγόντος καὶ πιόντος μετὰ τῶν με||θυόντων, διότι οὐκ ἐσχόλαζεν 40
εἰς τὸ σκάπτειν ἢ δῶναι τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ | αὐτῆς. διὰ τοῦτο
ἀνταπέδωκαν αὐτῷ(ν), ὅτι ἐπελάθετο τοῦ νόμου τοῦ θ(εο)ῦ αὐτοῦ||
καὶ οὐκ ἐπεσκέψατο τοὺς ἀσθενεῖς. διὰ τοῦτο ἐγενήθη κλυδωνιζό-
μενος | ὑστερούμενος ἄρτου ὥσπερ οἱ θρασεῖς καὶ αὐθάδεις, διότι
οὐκ ὤκοδόμη|σαν τὸν οἶκον **Ε**. ὦ ἄνθρωπε, ἐπίγνωνθι τὴν σύνεσιν 45
τούτων, ὧν ὁ πό||λεμος τοῦ κ(υρίου) ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ ἐπιστεύ-
θησαν στῆσαι τὴν ἑαυτῶν | σάρκα, ἐὰν δυνηθῶσιν ἐκφυγεῖν τὸν
ἐλεγχον τοῦ Δανιηλ καὶ τὸ πτώμα | τοῦ Ησάου καὶ τὴν σκληρίαν τοῦ
Μωαβ καὶ τὴν ἐκλυσιν τοῦ Ισμαηλ καὶ | τὴν ἀπάτην τῆς χορτασίας
τῆς κοιλίας, διότι ἐφρόνησαν τὰ ἐπὶ τῇ(ς) γῆς. | τὸ περισσὸν τοῦ
ἀν(θρώπου) ἐστὶν σοφία. ὦ ἄν(θρωπε), δὸς εἰς παιδείαν || τὴν καρ- 50
δίαν σου, μὴ πληθύνῃς νεκροὺς ἐν τῇ καταφρονήσει σο[u] | καὶ τῇ
ἀμελείᾳ διὰ τὴν ἀπάτην τῆς καρδίας σου. ὦ ἄν(θρωπε), | μὴ γίνου
εἰς τὰ ὀρατὰ ἀποβλέπων. ὁ μισθωτὸς οὐκ ἔστιν | ποιμὴν. ἐπὶ τοὺς
σκοτιζομένους ἀλώπεκες νέμονται. | κάτεχε τὴν ῥομφαίαν τοῦ καυ-
χήματός σου. ἐπίγνωνθι τὸν || θώρακα τῆς δικαιοσύνης καὶ μὴ παρα- 55
βλέψῃς τὸ κατοικητήριον τῆς [[σο]] | σοφίας. ποιήσον σεαυτῷ βαλ-
λάντια μὴ παλαιούμενα, ἵνα δυνηθῇς | ἐπὶ τρώγλην ἀσπίδων χεῖρα
ἐπιβαλεῖν. μὴ μεθύσκου ἐν τῇ δυ[νά]μει τοῦ οἴνου, ἐξ οὗ γίνεται

38 ονιδισμόν | αποδος: a auf Rasur (Platz für a zu schmal) | 40 διоти: δ
verbessert? | σκαπτίν | δωναι + conservis lat. | 43 υστερουμενος davor et lat. |
θρασις | αυθαδισ | 45 αυτου | 48 της κοιλιας davor ac lat. | 49 παιδιαν |
50 καταφρονησι das o dieses Wortes auf Rasur? | 51 αμελια | ανε: a über
der Zeile | 52 αποβλεπων: β über der Zeile | 53 νεμοντε | 55 δικαιοσυνης:
2. σ über der Zeile | so am Zeilenende durch zwei Schrägstriche getilgt |
56 βαλλαντια: ι abgebrochenes η? | 57/58 δυναμι | 58 γινεται

38 f. Lk 16,2 | 39 f. Mt 24,49 | 40 Lk 16,3 | Mt 24,45 | 42 Mt 25,43 |
Jes 57,20; Eph 4,14 | 43 Sir 10,27b | Spr 21,24a | 43 f. 1 Chr 17,6 |
48 Spr 24,15b | Kol 3,2 | 49 Koh 10,10d | 49 f. Spr 23,12a | 50 Ez
11,6 | 52 f. Joh 10,12 | 53 Klgl 5,17 f.; Ez 13,4 f. | 54 Dtn 33,29d |
55 Eph 6,14; Weish 5,18a; Jes 59,17 | 56 Lk 12,33 | 57 Jes 11,8 |
57 f. Spr 23,31a

πτωχεία, καὶ περιπατοῦσιν γυμνοί. <μι>μνή|σκου, ὅτι ἐδόθη ἐντολὴ
 60 περὶ τῆς ἐν ἀφένδρῳ γυναικὸς τοῦ ἐκβληθῆ|ναι αὐτήν, διότι αἱ ὁδοὶ
 αὐτῆς ἐστρωμέναι εἰσὶν ἀκάνθαις. πενία ἄνδρα | ταπεινοῖ, καὶ στε-
 νάζει ὁ οἶκος ἐν τῇ ἀργίᾳ τῶν χειρῶν. μὴ ἀσθενήσης | ἐν πληγαῖς
 ξύλων **τρ.** μανία κοιλίας χαλεπωτέρα ἐστὶν τούτων | πάντων. ἡ
 ἀπάτη τῶν ὀφθαλμῶν ἐστὶν ἡ ἐκλειψὶς τῶν φρονίμων(ν). | ἡ ἐκλυσίς
 65 τῶν σοφῶν ἐστὶν ἐπιθυμία σαρκὸς εἰς σάρκα ὥσπερ ἐκ|χέων αἷμα
 ἐφ' αἵματι. πάντες οἱ συνεργοὶ τοῦ θ(εο)ῦ, μὴ ἐκλίπῃτε τὸ | καύχημα
 ὑμῶν. πρὸ πάντων γινώθι, ὅτι **ω** εἶ. ὁ θ(εὸς) σοι συμφωνεῖ, ἐν [ῶ] |
 τρέχεις, ἵνα μὴ γένῃ ὡς οἱ εὐφραινόμενοι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ. μήπως |
 ἡ φροντίς τῆς φρονήσεώς σου ἐστὶν ἐξεστηκυῖα. ἄν(θρωπ)ος μέθυσος
 οὐ | βοηθεῖ μεθύσῳ. ὁ πεπλανημένος οὐκ ὁδηγεῖ τὸν πλανώμενον. ||
 70 καὶ πάλιν ὁδηγήσῃ, οὐαὶ αὐτῷ, ὅτι ἐπλάνησεν τυφλὸν ἐν ὁδῷ. ἡ
 σύ|νεσις τῶν ἀγίων ἐστὶν ἐπιγινῶναι τὸ θέλημα τοῦ θ(εο)ῦ ὥσπερ
 τιν[ές], | μεθ' ὧν ὁ θ(εὸς) μάχεται. καὶ αὐτοὶ λέγουσιν ὅτι· ὁ θ(εὸς)
 ἐν ἡμῖν ἐστίν. ἐγ[έ]νετο ἡ χαρὰ αὐτῶν ὕστερον εἰς πένθος, ὅτι οὐκ
 75 ἐργά|ζεσθαι ἐν αὐ[τῇ], || διότι ἐμαστίγωσαν αὐτοὺς καὶ οὐκ ἐπόνεσαν,
 κατέπει|ξα[ν] | αὐτῶν καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἐν τούτοις πᾶσιν. ὦ ἄν(θρωπ)ε
 θ(εο)ῦ, ἐπ[ί]στρεψον εἰς ὕψος, ὅ ἐστιν ἡ γινώσις τῆς σοφίας. ἐγρά[φῃ] |
 γὰρ ὅτι· οὐκ ἐπιθυμήσεις. καὶ πάλιν· μὴ μεθύσθῃς. | ἡ ἐπιθυμία
 80 οὐκ οὐκ ἐστὶν ἐν πρᾶγμα, καὶ ἡ μέθη || οὐκ ἐστὶν ἐν πρᾶγμα. ἐπαι-
 νεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς διὰ | τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ. ἐρρέθη πάλιν
 καὶ ἐτέ|ροις ὅτι· ποῖον οἶκον ὠκοδομήσατέ μοι; διότι ἐποίησαν |

58 πτωχία ruinae lat. aus πτωμα oder πτωσις? | 59 εδοθη: δ über der Zeile | αφενδρου | 60 οδοι: δο über der Zeile | 61 ταπινوي | 62 χιρων | πλα-
 γες | 63 εκλιψης | 65 αιφ (εφ') | 66 παντων: α über der Zeile | συμ-
 φωνι | 67 τρεχis | ευφρευομενοι | λογω: λ auf Rasur | 69 βοηθι | οδηγι |
 70 οδηγηση: γη über der Zeile | 75 εμαστιγωσαν: 1. σ über der Zeile |
 εποιναισαν | κατεπεξαν | 76 εγνωσαν: 1. ν klein zwischen den Buchstaben
 nachgetragen | 77 εις: ισ über der Zeile | 78 επιθυμησις | παλιν Per-
 gament beschädigt (kleine Löcher) | 80 επενειται | 82 οτι über der Zeile |
 ωκοδομησεται

58 Spr 23,31d | 60 Spr 15,19a | 60 f. Spr 10,4α | 61 Koh 10,18b |
 61 f. Klgl 5,13b | 65 1 Kor 3,9 | 65 f. 2 Kor 9,3 | 70 Dtn 27,18 | 72 f.
 2 Kön (Sam) 19,3; Jak 4,9 | 75 Jer 5,3 | 75 f. Spr 23,35b | 76 f. Ps 7,8b |
 77 Koh 7,12b | 78 Ex 20,17 | Spr 23,31a | 80 Ps 9,24a | 82 Jes 66,1

τεσσαράκοντα ἔτη ἀκούοντες τῆς φωνῆς τοῦ θ(εο)ῦ | καὶ οὐκ ἀνή-
 νεγκαν αὐτῷ θυσίαν. διότι οὐκ ἐνήστευ||σαν αὐτῷ νηστεῖαν ἐβδο- 85
 μήκοντα ἔτη. διότι ἡ καρδία α[ὐ]τῶν ὀπίσω τῶν μολυσμάτων αὐτῶν.
 διότι οὐκ ἐσχολάσα[σ]τε | τῷ λέγοντι· σχολάσατε καὶ γινώτε, ὅτι
 ἐγὼ εἰμι ὁ θ(εὸς). καὶ ἔω[ς] | τοῦ νῦν οὐκ ἐσχόλασαν. λέγουσίν σοι·
 ἄν(θρωπ)ε, ἵνα τί ἀγαπᾷτε ματαιό|τητα, ἡ ἡ καρδία ὑμῶν βεβάρηται;
 καὶ γὰρ Καὶ πάλιν ἡργάζετο || τὴν γῆν τοῦ ἐνεγκεῖν θυσίαν τῷ 90
 θ(ε)ῷ. καὶ πάλιν ὠκοδόμησεν πόλιν, ἀλλὰ οὐ κατὰ τὴν γινώσιν
 τὴν εὐάρεστον τῷ θ(ε)ῷ ἐποίησεν | ταῦτα πάντα. Νῶε καὶ πᾶς ὁ
 οἶκος αὐτοῦ ἐν πλοίῳ ἐκυβερνήθη. | Αβρααμ ἐπλήσθη πλοῦτου.
 Ισακ κατέλιπεν εὐλογίαν τῷ Ιακωβ. | Ιακωβ ἔγνω, ὅνπερ δεῖ ἀγαπῇ- 95
 σαι. ἔγραψεν νόμον ἐν ταῖς εὐλογίαις || αὐτοῦ. Ιωσηφ τῷ ἑαυτοῦ
 γένει ἐβοήθησεν, διότι γέγονεν τὴν ἀ|μαρτίαν μισῶν. ἐδήλωσεν
 αὐτοῖς, ὅτι ὁ θ(εὸς) ἐπισκοπῇν αὐτῶν πο[ι]ήσεται. οὕτω πάλιν
 ἀπεκάλυψεν αὐτοῖς τὴν φροντίδα τῆς παιδείας | καὶ τὸ μνημόσυνον
 τῆς φρονήσεως αὐτοῦ. με<τὰ> ταῦτα ἀνέστη Μωυσ[ης], | ὃς τὴν τοῦ
 βίου ἀπάτην κατέλυσεν καὶ τὸν πλοῦτον κατήσχυε[ν], || ἵνα δείξῃ ἡμῖν 100
 τὸν τοῦ πλοῦτου τόπον καὶ τὸ τῆς σοφίας <σ>κῆνωμ[α]. | διὰ τοῦτο
 ἐγένετο Ιησους προσκα<ρ>τερῶν αὐτῷ, ἐπειδὴ ἔγνω τὸ μ[έ]γεθος
 τῆς παιδείας. καὶ Χαλεβ συνέδωκεν αὐτῷ. ἄν(θρωπ)οι ἄφρονες
 οὐ[κ] | ἔγνωσαν ταῦτα. διὰ τοῦτο εἶπαν τὸ φῶς σκότος. καὶ αὐτὸς
 105 ἔδωκε[ν] | αὐτοῖς δικαιώματα ἐν αὐτοῖς πορεύεσθαι. ἐν τούτοις πᾶσιν
 οὐκ εὗρον || τὴν ἑαυτῶν καρδίαν οὐδ' ἐπέστρεψαν ἐν τοῖς δικαιώ-
 μασιν αὐτοῦ | πορεύεσθαι. διότι ἕκαστος ἡσχολεῖτο εἰς τὰ[[ς]] ἑαυτοῦ
 ἔργα, οὐκ εἰς τ[ὰ] | τοῦ θ(εο)ῦ. ὦ ἄν(θρωπ)ε, ἕως πότε οὐκ ἀκούεις

85 νηστιαν | 86 οπισω: σω über der Zeile | ησχολασαστε oder in
 ησχολήσασθε zu verbessern? oder ἐσχόλασαν? non voluerunt vacare
 lat. | 87 σχολασαται | 88 αγαπαται | 90 ενεγκιν | 92 nach πας Punkt,
 Rest eines radierten ι? | 94 δι (δει) | 97 παιδι[ας] | 98 nach και einzufü-
 gen κατέλιπεν ο. ä.? relinquens lat. | 100 διξη | 101 επιδη | 102 παιδιας |
 ανοι: α über der Zeile | 104 πορευεσθαι: σ über der Zeile | ευρον: ν über
 der Zeile | 105 εαυτων: ε über der Zeile | 106 ησχολιτο | ις (1. εις) | 1. τα
 danach σ radiert

83 f. Am 5,25 | 84 f. Sach 7,5 | 85 f. Ez 33,31 | 87 Ps 45,11a |
 88 f. Ps 4,3 | 89 Ex 7,14 | 89 f. Gen 4,2 f. | 90 f. Gen 4,17 | 92 Weish
 10,4b | 93 Gen 13,2 | 94 Gen 37,3 | 97 Weish 6,17b | 98 Weish 10,8c |
 103 Jes 5,20 | 104 f. 2 Kön (Sam) 7,27; Am 2,16

τὴν φωνὴν τοῦ λέγοντος[ός] | σοι· σχολάσατε καὶ γινώτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι
 ὁ θ(ε)ός; καὶ οὐκ ἐσχόλασαν, ἀλλὰ ἔκαστος ἔτρεχεν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ
 110 ψυχῆς. οὐκ ἐπεσκέψαντο τοὺς ἀ||σθενεῖς. ἵνα τί ἀποθνήσκετε; μὴ
 ἀπέλθῃ<τε> εἰς παγίδα. ταῦτα μ[νῆ]||μῶσυνά ἐστιν δοθέντα τοῖς
 πιστοῖς τοῦ πορεύεσθαι ἐν αὐτοῖς, | ἵνα ἐν ταῖς ἐντολαῖς διαπονῶνται
 ποιεῖ<ν> ἔργα τῆς ζωῆς ἁγία. τὰ πετε[ν]α | τοῦ οὐρανοῦ οὐ σπεί-
 ρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν. ὁ θ(ε)ός αὐτοῖς ἔδωκεν ἀρπά[ζειν] | παρὰ
 πάντων καὶ ἐσθίειν δωρεάν. ὡς ἄν(θρωπος) ἁδίκος καὶ πονηρὸς
 115 ἐπ[ι]||βλέπων ἐπὶ τὰ οὐχ ἑαυτοῦ ἐν ἀδικίᾳ ἐσθίουσιν τὰ οὐκ ἑαυτῶν.
 πε[ρὶ] | τούτων ἐγράφη ἡμῖν προσέχειν αὐτοῖς καὶ ἡμεῖς, ἵνα νοή-
 σωμεν πάσα[ς] | τὰς παραβολὰς καὶ ἐπιγνώμε<ν> καὶ μὴ γινώμεθα
 οὕτως ἄρπαγες καὶ [ῆ]||μεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὁδὸν τῶν δικαίων τῶν
 ἐξ ἀρχῆς εὐαρεστησά[ν]||τω<ν> τῷ θ(ε)ῷ. τῷ γὰρ Ἀδὰμ ἐμαχέσαντο,
 120 ἐπειδὴ ἔφαγεν ἀπὸ τῆς Εὐας. || πρὶν γὰρ φάγη, ἠνέχθη πάντα πρὸς
 αὐτὸν τοῦ ὀνομάσαι αὐτοῖς ὀνόματα καὶ ἀφορίσαι αὐτὰ κατὰ γένος.
 ὅτε δὲ ἔφαγεν, ἐξεβλήθη τοῦ [πα]||ραδείσου καὶ ἠργάσατο τὴν γῆν
 καὶ ἐγέννησεν τὸν Καὶν καὶ τὸν Ἀβελ[λ]. | καὶ ἠυξήθησαν καὶ ἠργάσατο
 ἕκαστος, καθὼς ἐξελέξατο ἑαυτῷ. | ἡ δὲ ἐργασία τοῦ Ἀβελ ἐγένετο
 125 ἐκλεκτὴ τῷ θ(ε)ῷ παρὰ τὴν τοῦ Καὶν, || διότι τὰ ἐκλεκτὰ ἑαυτοῦ
 προσέφερον τῷ θ(ε)ῷ, τὰ δὲ ἐξουθενή[ματα] | Καὶν ἐδίδει τῷ θ(ε)ῷ.
 ἐγένοντο σημεῖον παντὶ γένει ἀν(θρώπων), ἵνα π[ρ]ῶτος | ὁ προσφέρων τὰ
 ἐκλεκτὰ ἑαυτοῦ τῷ θ(ε)ῷ γένηται ἀφομοιωμένος τοῖς τοῦ Ἀβελ ἔργοις,
 130 ὁ δὲ τὰ ἐξουθενήμα[τα] | ἀναφέρων γέ||νηται ἀφομοιωμένος τοῖς ἔργοις

108 σχολασατε: la über der Zeile | 109 oder μετὰ <τὰ> τῆς ἑαυτῶν ψυ-
 χῆς? cogitationes animae suae lat. | 110 αποθνησκειται | μὴ ἀπελθῃ<τε>
 cur ... curritis lat. | 111 πιστοῖς: o aus i verbessert | 112 τες (ταῖς) |
 διαπονωνται: 2. v wohl klein zwischen den Buchstaben nachgetragen |
 πετε[ν]α | Spuren von ei ganz unsicher; vielleicht irreguläre Schreibung |
 113 σπιρουσιν | 116 προσεχis | ἡμῖς | 117 γινομεθα | 119 εμαχεσαντο: v
 klein zwischen den Buchstaben nachgetragen | επιδη | ευαν | 121/22 παρα-
 δισου | 125 εξουθενη[ματα]: 1. ε über der Zeile | 126 εδιδι | εγενενο |
 σημιον | γενι | 128 εξουθενηματα: vη über der Zeile | 130 αφομοιωμενος:
 μοι über der Zeile

108 Ps 45,11a | 109 Jer 3,17; 9,13; Sir 5,2b | 109 f. Mt 25,43 |
 110 Ez 18,31 | 112 f. Mt 6,26 | 116 f. Spr 1,6a | 120 f. Gen 2,20 | 121 f.
 Gen 3,23

τοῦ Καὶν, ἡ τῷ καταγελάσαντι | τοῦ π(α)ρ(θ)ός αὐτοῦ ἐξεληθόντι καὶ
 εἰπόντι τοῖς δυσὶν ἀδελφοῖς α[ὐτοῦ], | ἡ τῷ βουλευσαμένῳ οἰκοδο-
 μῆσαι<ν> πύργον ἐν πεδίῳ Σεννααρ | ἐπιλαθόμενῳ τοῦ κυβερνήσαντος
 αὐτὸν ἐν πλοίῳ καὶ ῥυσσάμ[ε]||νου αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ κατακλυ-
 σμοῦ, ὃς εὐλόγησεν τῷ[ς] || π(ατέ)ρας αὐτοῦ. νῦν δὲ αὐτὸς ἐξῆλθεν 135
 φεύγων λέγων· δεῦτε καὶ λαξέ[σ]ωμεν λίθους καὶ κόψωμεν συκαμί-
 νους καὶ κέδρους καὶ οἰκοδομήσωμε<ν> ἑαυτοῖς πύργον ἐπιλαθό-
 μενοι τοῦ πύργου τῆς Χαλανῆ, | ὥσπερ ὁ θ(ε)ός ἐκεῖ αὐτῶν διεσκόρ-
 πισεν [[αὐτῶν]] τὴν γλῶσσαν, ἐπειδὴ | ἐβούλευσαν τὸ<ν> πύργον
 οἰκοδομῆσαι, ἵνα τὰς ἀνατολάς καταλείψω||σιν καὶ ἐπιλάθωνται 140
 τοῦ νόμου τοῦ θ(εο)ῦ, οὗ ἔδωκεν αὐτῶν εἰς τῇ[ν] | καρδίαν. νῦν οὖν
 νῆφε καὶ νόει [[τὴν]] ἐκδίκησιν τοῦ πύργου, ὅτι[ι] | οὐ φθάσουσιν εἰς
 τὸν οὐρανόν. οὐδὲ ἀφήσουσιν λίθον ἐπὶ λίθ[ω] | ἐν τῷ ναῷ, ὑπὲρ
 οὗ μάχονται μετὰ τοῦ Χ(ριστο)ῦ, ἐὰν μὴ καταστραφῇ. | οὐ γὰρ μὴ 145
 παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως αὐτῇ ἀπαντήσωσιν. νῦν οὖν κ[α]ι||ρὸς
 τοῦ ἐργάζεσθαι τῷ κ(υρί)ῳ, ὅτι ἡ σωτηρία ἡμῶν ἐν καιρῷ θλίψ[εως]. |
 ἐὰν δυνηθῶσιν ἐπιγνῶναι αὐτοῦ τὰ ἔχνη καὶ λέγειν διὰ παν|τός·
 μεγαλυνθεῖ ὁ κ(ύριος), οἱ ἀγαπῶντες τὸ σωτήριον αὐτοῦ, ἐὰν δ[υ]- 150
 νηθῶσιν εἰπεῖν ὅτι· ἐγὼ δὲ ἐλπῶ ἐπὶ σὲ πάντοτε, μήποτε π[ε]||στεύσωσιν
 μόνον ἐν καιρῷ εὐφροσύνης κ(αὶ) οὐ πιστεύσουσιν ἐν [κα]ι||ρῷ θλί-
 ψεως; γέγραπται γὰρ ὅτι· τὰ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόμα|τός <σ>ου
 φυλάξῃ ποιεῖν. καὶ πάλιν ὅτι· ἐὰν εὗξῃ εὐχὴν τῷ κ(υρί)ῳ, μὴ χρο|
 νίσῃς τοῦ ἀποδοῦναι, μήποτε ἐκζητήσῃ αὐτὴν κ(ύριος) παρὰ σοῦ
 κ(αὶ) | ἔσται σοι ἁμαρτία. εἰ δὲ λέγεις ὅτι· ἐγὼ ἐλπῶ ἐπὶ σὲ πάντοτε,

132 οικοδομησεν | πύργον: v aus σ verbessert | 133 επιλαθομενου |
 135 πρας: a klein zwischen den Buchstaben nachgetragen | 138 εκι |
 2. αυτων durch Schrägstriche (durch av und ω) und übergesetzte Punkte
 getilgt | επιδη | 139 οικοδομησε | ινα: i über der Zeile | 140 καταλιψωσιν |
 141 νοι | την wohl durch Radieren getilgt | 142 λιθ[ω] oder λιθ[ον] | 143 ου
 über der Zeile | μαχωνται | 144 1. αυτη: a zwischen den Buchstaben
 nachgetragen | εωσαντηαπαντησωσιν verderbt? donec omnia fiant (Mt 24,34
 parr) lat.; av etwas ungewöhnlich, ου? | 146 λεγιν | 147 μεγαλυνθη |
 153 λεγῖς

131 Gen 9,22 | 133 Weish 10,4b | 135 ff. Jes 9,9 | 137 Jes 10,9 |
 140 Jer 23,27; 1 Makk 1,49 | 142 Lk 19,44 | 144 Mk 13,30 parr |
 144 f. Ps 118,126a | 145 Jer 37,9 | Jes 33,2 | 146 Ps 76,20c | 146 f.
 Ps 39,17b | 148 Ps 54,24d | 150 f. Num 32,24; Dtn 23,24 | 153 Ps 54,24d

- {ει} εὐρέ[θη] | τι πεποιθώς ἐν καιρῷ θλίψεως, ἐν ᾧ ἐστὶν σωτηρία.
 155 καὶ μνήσθητι, || ὅτι ἐγράφη σοι· ἴσθι μὴ ἐκλυόμενος, φύλαξον δὲ
 ἐμὴν βουλὴν καὶ ἔννο[ιαν], | ἵνα ζήσῃ ἡ ψυχὴ σου. ὁ γὰρ φυλάσσων
 τὴν ἐντολὴν τηρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχ[ήν]. | ἡκουσας γὰρ ἐτέρων ὁμολο-
 γούντων ὅτι· ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς σκιά θ[α]νάτου, καὶ οὐκ ἐπελαθόμεθα
 τοῦ ὀνόματος κ[υρίου] τοῦ θ[εοῦ] ἡμῶν ἢ διεπ[ε]τάσα[με]ν χεῖρας
 ἡμῶν πρὸς θ[εο]ν ἄλλότριον. λέγει δὲ πάλιν· προέφθασά[ν] με ||
 160 παγίδες θανάτου, κίνδυνοι ἔξδου ἐτάραξάν με, θλίψιν καὶ ὀδύνη[ν] |
 εὖρον. ἐν πᾶσιν τούτοις οὐκ ἀπέστη εἰς τὰ ὀπίσω ἡ καρδία ἡμῶν.
 ἀ[λ]λὰ εἶπεν· τὸ ὄνομα κ[υρίου] ἐπεκαλεσάμην. ἐμνήσθη καὶ ἐτέρου
 γεν[ναίας] καρδίας λέγοντος | ὅτι· οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων
 165 λαοῦ τῶν κύκλῳ συνεπιτι[θε]μένω[ν] μοι, ἐπειδὴ πέποιθεν ἐπὶ τὸν
 θ[εο]ν. υ[ι]έ, μὴ παρα[ρ]υ[ψ]ῃς, παρόξυνε δὲ καὶ τὸν φίλον σου, ὃν
 ἐνεγύσω, εἰδώς, ὅ[τι] πᾶν[τα] τὰ ἔθνη ὡς φρύγανα ἐπὶ πυρὸς ἢ
 ὥσπερ φρύγανα ἐν ἐρήμῳ | ὑπὸ ἀνέμου φερόμενα ἢ ὥσπερ κονιορτός,
 ὃν ὑπείλατο λαῖλα[ψ]. | μνήσθητι, ὅτι ἐγράφη σοι· μὴ ἰδὼν ἵππον
 170 καὶ ἀναβάτην κ[αί] || πληθὺς πολὺ φοβηθῆς τῇ καρδίᾳ, ἀλλὰ μνήσθητι
 κ[υρίου] τοῦ τ[οῦ] θ[εοῦ] | τοῦ διδόντος <σ>οι ἰσχὺν τοῦ ποιῆσαι δύναμιν,
 ὃς πάντας ἀν[θρώπους] | θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας
 ἐλθεῖν. εἰ ἡκουσας[ς] | λόγου θ[εοῦ], εἶπεν ὅτι· τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν
 ἐγὼ πληρῶ, οὐ [φο]βηθήσῃ, [[ἀλλὰ ἐρεῖς]] ἀλλὰ ἐρεῖς ὅτι· ὁ θ[εο]ς
 175 ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ ἄ[νω] || καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ οὐκ ἐροῦσι καὶ σοί·
 ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; | καὶ σὺ πάλιν ἐρεῖς ὅτι· εἰ μὴ ὅτι ὁ

157 *ετερων: ste auf Rasur, v über der Zeile* | 158 *κῡ του auf Rasur* | ἢ
oder ei zu lesen? So die Quelle (Ps 43,21b) und si lat. | 159 *λεγι* | 161 *ασπε-*
τη darin η klein zwischen den Buchstaben nachgetragen | 162 *εμνεισθη* |
 162/63 *γεννεας* | 165 *επιδη* | 166 *ιδως* | 168 *φερομενα: με über der Zeile* |
υπιλατο | 172 *θελι* | *εις: σ über der Zeile* | *αληθιας* | *ελθιν* | 173 *ειπεν korrekt?*
Davor δς zu ergänzen? | 174 *Klammer vor dem 1. αλλα und Punkte*
über dem 1. ερεις zur Tilgung der Dittographie | 175 *nach γης zu ergän-*
zen κάτω? deorsum lat. | *ερουσιν: ερ über der Zeile* | 176 *σοι (συ)* |

155 Spr 6,3c (Hss.!) | 155 f. Spr 3,21b–22a | 156 Spr 19,16a | 157 ff.
 Ps 43,20b–21b | 159 f. Ps 17,6b | 160 f. Ps 114,3bc | 161 Ps 43,19a |
 162 Ps 114,4a | 164 f. Ps 3,7 | 165 f. Spr 3,21a | 166 Spr 6,3d | 167 Jes
 47,14 | 167 f. Jer 13,24 | 168 Ijob 21,18b | 170 f. Dtn 8,18 | 171 f. 1 Tim 2,4 |
 173 Jer 23,24 | 174 f. Jos 2,11 | 175 Mt 14,31 | 176 f. Ps 123,2a–3a

κ[υρίου] ἦν ἐν ἡμῖν ἐν τῷ ἐπανα[στῆναι] ἀν[θρώπους] ἐφ' ἡμᾶς, ἄρα
 ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς. εἰ πλ[ε]ονάκις ἐπολέμησάν σε ἐκ νεότητός
 σου, καὶ ἔκρινας ἄρα[ι] | ζυγὸν ἐπὶ σὲ ἀπὸ νεότητός σου. οἶδα γὰρ,
 ὅτι οὐκ ἀπέστρεψα[ς] τὸν || νῶτόν σου ἀπὸ ἄρσεως, καθότι οὐκ ἐδοῦ- 180
 λευσαν αἱ χεῖρ[ες] σου | ἐν κοφίνῳ, διότι ἀγαπᾷς τὴν ἀχειροποιητὸν
 περιτομή[ν] ἐρ[ε] | γαζομένην ἐν σεαυτῷ εἰς σωτηρίαν τῆς σῆς ψυχῆς.
 κίνδυνός | ἐστὶν ὁ μοῦστος. |

BRIEF 7

Ἐπειδὴ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τοῦ ἐλθεῖν ἡμᾶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ ἔθος ||
 τῆς ἀφέσεως κατὰ τὰ ὅρια τὰ ἀρχαῖα συναχθῆναι ἡμᾶς ἐπὶ τὸ α[ὐτό] | 185
 ποιῆσαι[ν] τὴν ἄφεσιν ποιῆσαι[ν] συγχώρη[σιν], ἵνα ἔκ[α]στος συγχω-
 ρήσῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ θ[εοῦ] | κατὰ τοὺς
 νόμους τοὺς γεγραμμένους ἡμῖν ὑπὸ τοῦ θ[εοῦ], | ἵνα ἕκαστος πλη-
 ροφορήσῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ || αὐτοῦ, ἵνα εἴπωσιν 190
 τὰ κρίματα αὐτῶν μετ' ἀλλήλων, ἵνα ἀπο[πλύνωσιν] τὰς ψυχὰς
 ἑαυτῶν ἐν ἀγιασμῷ καὶ φόβῳ {καί} θ[εοῦ], | ἵνα μὴ γένηται ἁλλοτρίω-
 σις ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, ἀλλὰ ἵν[α] | ἐπιγνώσιν τὸ ἀληθὲς ποιεῖν
 μετ' ἀλλήλων, ὅπερ ἐστὶν πρόσ[ταγμα] τοῦ νόμου τοῦ θ[εοῦ] διὰ
 τὴν εἰρήνην ζητεῖν {ε}αὐτὴν κ[αί] || ἐν αὐτῇ περιπατεῖν ἐνώπιον τοῦ 195
 θ[εοῦ] καὶ τῶν ἀν[θρώπων] ποιοῦντες | τὸ ἀληθὲς ἐν πᾶσιν πρὸς πάντα
 ἀν[θρώπων], ἵνα ἡσύχιον βίον διὰ πα[ν]τ[ος] διάγωσιν | δ[ο]υλεύοντες
 τῷ θ[ε]ῷ καὶ ἀλλήλοις καὶ μὴ δ. [± 3 | ± 26 ἀπά]τῃ τῶν ὀφθαλμῶν

177 *αν: v über der Zeile* | 179 *απο: ap über der Zeile* | 180 *αλσε-*
ως | καθοτι: α über der Zeile | 181 *κοφινω über iw Rasur* | *αχειροποιητον |*
 181/82 *εργαζομενην: 2. v über der Zeile* | 182 *σεεναυτω Verbesserung frag-*
lich | 184 *επιδη | ηγγισεν | ελθιν* | 184 *und 185 ημας zu lesen υμας? Lat.*
 2. *Person Plural* | 186 *ποιησεν (2x) | συγχωρη[σιν]* | 186/87 *συνχωρηση |*
 194 *ζητιν | εαυτην Punkt zwischen ε und α* | 195 *περιπατιν* | 197 *[δια-*
γωσιν] oder mit der biblischen Quelle (1 Tim 2,2) διάγωμεν | Spuren am
Zeilenschluß nicht sicher zu deuten, lassen eher an runden Buchstaben
denken (δουλεύοντες?), ein ι aber nicht ganz ausgeschlossen (διαφόροις
o. ä.?) variis lat.

177 f. Ps 128,1b u. 2a | 178 f. Klgl 3,27 | 179 ff. Ps 80,7 | 181 Kol
 2,11 | 181 f. 2 Kor 7,10 | 189 Röm 14,5 | 194 Ps 33,15b | 196 f. 1 Tim
 2,2 | 197 Gal 5,13

(Es fehlen etwa 23 Zeilen)
(Rückseite)

καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν διωκόντων
ὑμᾶς. | βλέπετε οὖν, ὅτι ὁ πιστὸς ἄν(θρ)ωπος ὑπὸ πόσων μαρτυρίων
συγκλείεται | τοῦ μὴ ἀμαρτάνει(ν), ἐὰν θέλῃ ὑπακούειν τοῦ νόμου
τοῦ θ(εο)ῦ καὶ κλίνειν | τὸ οὖς εἰς τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ καὶ διανοῖξαι
5 τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς αὐ||τὰς καὶ κατευθύνει(ν) αὐτοῦ τὴν
καρδίαν, ἵνα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχῃ τοῦ | ποιεῖν αὐτάς. πολλοὶ γὰρ
ἐπιθυμοῦσιν αὐτάς ποιῆσαι καὶ κλαίουσιν τὸν θ(εο)ν | ζητοῦντες
καὶ στεναάζουσιν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. διὰ δὲ τὴν ἀπάτην | τῶν ὀφθαλ-
μῶν αὐτῶν καὶ τὴν τῆς σαρκὸς αὐτῶν ἀκρασίαν ἐκοιμή|θησαν ἐν
10 στεναγμῷ καὶ ὀδύνῃ καρδίας, ὅτι οὐκ ἐδυνήθησαν κυρι||εῦσαι τῆς
ἑαυτῶν σαρκὸς καὶ τῶν τῆς καρδίας αὐτῶν θελημάτων ἐξελ|κόμενοι
εἰς ματαιότητας ἐπιθυμοῦντες τὸν νόμον τοῦ θ(εο)ῦ, ἀλλ' οὐ|κ
ἠδυνήθησαν ἐν αὐτῷ περιπατῆσαι(ν). ἀλλὰ καὶ ἕτερα ἅπαντα κακὰ |
κρίνουσι τοῦ πορεύεσθαι ἐν αὐτοῖς. διὰ τοῦτο γεγόνασιν ἐν στενα|γμῷ
15 κατὰ τὸν τοῦ προφήτου λόγον. οἱ δὲ ἄδικοι οὕτω κλυδωνισθῇ|σονται,
ἕως ἕκαστος ἐκλίπη ἐν τῇ ἑαυτοῦ ὁδῷ καὶ ἕκαστος ἐν ὀδύνῃ | κοιμηθῇ,
οἱ δὲ δίκαιοι ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει. |

BRIEF 10

Οἱ οἰκονόμοι ἀσέβειαν ἐποίησαν ἐν τῇ ἑαυτῶν σπυρίδι, ἡ ῥομφαία |
τῆς ἀπωλείας αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἀγκάλην αὐτῶν, ὅπερ ἐστὶν ὁ κῆπος. |
ἐνεδρε(ύ)ουσιν ἐν πύλαις ἄδου αἱ εὐθηναὶ τῆς γῆς ἢ τὰ ἀγαθὰ,
20 ἅπερ || ἔδωκεν ὁ θ(εο)ς τοῖς ἀν(θρ)ώποις. εἶπαν· δεῦτε καὶ ἐξεραυ-
νήσωμεν τὰς | ὁδοὺς ἡμῶν καὶ ἴδωμεν, εἰ εὐρίσκομεν ζύμην, καὶ

1 προσευχεσθαι | 2. υμᾶς: μας am Schluß über die Zeile gesetzt
(nicht nachgetragen) | 2 συνκλίετε | 3 κλίνειν | 4 διανοίξε | 6 ποιήσε |
κλειουσιν | 8/9 ἐκοιμήθη[[μην]] Tilgung von μην durch Schrägstrich (durch
μη) und übergesezte Punkte | 9 ὁδοινη | 9/10 κυριευσσε | 10 θελημάτων:
των über der Zeile | 12 περιπατησεν | 17 ἀσεβιαν | 18 ἀπωλιας

1 Lk 6,27 | Mt 5,44 | 8 f. Jer 51,33 | 14 f. Jes 57,20 | 16 Spr
29,6b; Ps 44,16a

ἐμβάλωμεν | αὐτὴν εἰς σταῖς μὴ ἐπαῖρον μηδὲ πληθυνόμενον, ἀλλὰ
ἐκλείπον | ἐν λιμῷ. ἡτοίμασαν παγίδας τοῖς ἐ(ν)αυτῶν ποσὶν καὶ
τόξον | εἰς τὰς(ς) χεῖρας ἑαυτῶν καὶ ἀξίνην(ν) εἰς τὸν ὦμον ἑαυτῶν.
καὶ ἦλθον || ἐπ' ἄνθρωπον ἔχοντα μετὰ χεῖρας πρίονα. καὶ εἶπεν· 25
ὑπάγετε κόψαι ξύλα; | καὶ εἶπον· οὐ, ἀλλὰ ἐξεραυνῆσαι(ν) τὰς ὁδοὺς
ἡμῶν καὶ ἰδεῖν, εἰ εὐρή|σομεν ζύμην, καὶ ἐμβάλωμεν αὐτὴν εἰς (σ)ταῖς
μὴ ἐπαῖρον μηδὲ | πληθυνόμενον, ἀλλὰ ἐκλείπον ἐν λιμῷ. καὶ ἐκάλεσεν
ὁ ἄν(θρ)ωπος | τοὺς ἑαυτοῦ φίλους, καὶ ἐξέδειραν ἐκείνους(ν) τοὺς
πόδας || καὶ τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν αὐτῶν, τοῦτο ἐστὶν τοῦ(ς) δακτύλους | 30
αὐτῶν. καὶ κατερ(ρ)ύησαν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἦλθον οἱ νεοσσοὶ τῶν |
κοράκων καὶ συνῆξαν αὐτοὺς καὶ ἐποίησαν νοσσίαν. οἱ ἔλαφοι |
ἔτεκον ἐν τοῖς τόποις αὐτῶν. ἐν τούτοις κατῳκίσθη <ἡ γῆ>. |

BRIEF 11a

Ἀληθής ἐστὶν ὁ θ(εο)ς ἐν πᾶσιν λέγων. φ
πάντες οἱ χεῖμαρροι πορεύονται εἰς τὴν θά(λ)ασσαν. κ 35
κ(ύριο)ς ἐπέβλεψεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. α
οὐκ ἔστιν οὖν ἔτι σοφία ἐν Θαιμαν. γτ
εὐδοκεῖ κ(ύριο)ς ἐν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. ςφθμλ
ἐξεγέρθητι, ἵνα τί ὑπνοῖς, κ(ύρι)ε; τ
τῶν σοφῶν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν εἰς κεφαλὴν αὐτῶν. λ 40
ἄρ(ρ)αβὼν ἐστὶν ἡ ὑπομονὴ τοῦ πτωχοῦ. ηθαμ
εὐφροσύνη δικαίων ποιεῖν κρίμα. χς
υἱὸς σοφὸς εὐφραίνει π(ατέ)ρα. ργ
ἡ ὀδὴν τοῦ ἄφρονος ἐστὶν ὁ ὑστερούμενος
παιδείας. ζ 45

22 στες | επερων | εκλιπον | 23 λειμω | 24 αξεινη | 25 υπαγεται über
der Zeile | κοψε | 26 εξεραυνησεν | ιδιν | 27 ειστες | 28 λειμω | 29 εξεδιραν |
30 τα: τ über der Zeile 33 <η γη> πκαλ (die Erde) kopt.; terra lat. |
40 λ fehlt kopt. (beide Hss.) und lat. | 45 παιδιας

23 Ps 56,7a | 29 f. Ri 1,6 | 31 f. Ps 146,9b | 32 Ps 103,17a.18a |
34 Röm 3,4 | 35 Koh 1,7a | 36 Ps 32,13a | 37 Jer 30,1 | 38 Ps 146,11a |
39 Ps 43,24a | 40 Koh 2,14a | 42 Spr 21,15a | 43 Spr 10,1a = 15,20a

ἀφελοῦ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. παρῆλθεν γὰρ ὕβριστής. **ΨΡ**
καὶ ἐτέρους γὰρ ἀτιμάζει. **СП**
θησαυρὸς ἐπιθυμητὸς ἀναπαύσεται ἐπὶ στόματος
σοφοῦ. **ΚΑ**

50 ἕως πότε ἐπιβλέπεις ἐπὶ καταφρονοῦντας καὶ παρασιω-
πήσεις; **ΤΑΔ**
ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τὸ σωτήριόν σου. **СО**
καὶ καρδία σοφοῦ νοήσει παραβολήν. **Г**

46 το: ο *verbessert?* | 50 επιβλεπεις | καταφρονοντας: 2. *v klein zwi-*
schen den Buchstaben nachgetragen | 50/51 παρασιωπησις

46 f. Spr 27,13 | 48 f. Spr 21,20a | 50 f. Hab 1,13 | 52 Ps 118,123a |
53 Sir 3,29a; Spr 1,6a

ANHANG:

DIE KOPTISCHEN FRAGMENTE UND ZITATE
DER PACHOMBRIEFE

Im folgenden Anhang sind alle koptischen Texte der Pachombriefe, einschließlich der Zitate bei koptisch schreibenden Autoren, zusammengestellt, soweit sie zur Zeit bekannt sind. Die Reihenfolge der Briefe — von Brief 9 an — ist die der koptischen Chester-Beatty-Handschrift, obwohl wir natürlich keine Sicherheit darüber haben, daß uns hier die ursprüngliche Ordnung der Briefsammlung bewahrt ist.

BRIEF 1

Von Brief 1 besitzen wir je ein Zitat bei Schenute und Horsiese. Die beiden zitierten Sätze folgen im Original unmittelbar aufeinander. Die Schenutestelle ist in zwei Handschriften erhalten, der Text des Zitats in beiden buchstäblich übereinstimmend. Der Passus aus der Borgia-Handschrift ist veröffentlicht bei Zoega, *Catalogus*, S. 468,31, und bei Amélineau, *Œuvres de Schenoudi I* (3) 423,9 f., der aus der Kairoer Handschrift bei Chassinat, *Quatrième livre* 111,42 f. Weiteres dazu oben S. 48.

ⲭⲱ ⲉⲱ. ⲙⲡⲣⲧⲣⲉ ⲱ ⲭⲱ ⲉⲣⲟⲕ.

Der Horsiesetext ist veröffentlicht bei Lefort, *Œuvres de Pachôme* 67,28 f. Weiteres dazu oben S. 46 f.

ⲙⲁⲣⲉ ⲡⲁⲓⲱⲛ ⲡⲧⲟⲩ ⲡⲁⲧⲱⲛⲉ ⲣⲁⲱⲉ ⲡⲙⲙⲁⲛ. ⲙⲡⲱⲣ ⲉⲧⲣⲉⲛ-
[ⲣⲁ]ⲱⲉ ⲁⲛⲟⲛ ⲙⲡ ⲡⲁⲓⲱⲛ ⲡⲁⲧⲱⲛⲉ.

BRIEF 3

Von Brief 3 finden wir praktisch buchstäblich einen Satz, allerdings nicht als Zitat ausgewiesen, in einem Fragment,

dessen Zuweisung nicht sicher ist. Vgl. alles Weitere oben S. 44–46. Text bei Lefort, Œuvres de Pachôme 80,8.

πλιβε π̄θн ροοϣ εροοϣ τηροϣ.

BRIEF 8

Brief 8 ist auf einem der Kölner Blätter vollständig erhalten; siehe oben S. 41. Ausgabe: Demot. u. Kopt. Texte 83 f. Übersetzung bei Quecke, Briefe Pachoms koptisch 659.

ερε πποϣτε ψινε π̄σα πετμε μμοϣ π̄θε ενταϣβ̄π̄ π̄π̄ν̄
π̄θε π̄οϣελοοζε ρ̄π̄ тернмос π̄θε π̄οϣскопос π̄к̄п̄те εαϣ-
пωρ π̄ωор̄π̄ ρ̄п̄ οϣβω π̄к̄п̄те εαϣβ̄п̄ε αλнθωс π̄п̄ακωβ ρ̄п̄
тмесопогам̄а ете п̄аї пе π̄п̄н̄ петсop̄м̄ ρ̄п̄ тернмос π̄θε
π̄п̄ελοοζε αϣω ιωснф αϣζε ероϣ π̄θε π̄οϣскопос π̄к̄п̄те εαϣ-
пωρ π̄ωор̄π̄ ρ̄п̄ οϣβω π̄к̄п̄те п̄аї бе εα π̄поϣте ρ̄ ωор̄π̄ π̄соϣ-
ωп̄ϣ ρ̄а он π̄п̄εϣснн̄ етреϣ† п̄аϣ π̄οϣμ̄п̄т̄р̄о ρ̄п̄ п̄треϣхωк
εβολ π̄п̄εϣθ̄λ̄п̄с ρ̄п̄ тернмос † ρ̄тн̄т̄п̄ бе еп̄аї π̄т̄ееμ̄εп̄е
п̄аї еп̄таϣеп̄п̄т̄п̄а μ̄п̄п̄ове ет† οϣβнϣ μ̄п̄εϣοϣαρ̄ϣ̄ π̄са та-
п̄атн̄ π̄п̄εϣβ̄аλ μ̄п̄ п̄сї π̄ρн̄ хекаас еϣαρ̄αρεз етеϣψϣхн̄
ест̄β̄б̄н̄ μ̄п̄п̄оϣте хе еϣп̄αϣωп̄е π̄р̄п̄е μ̄п̄επ̄п̄а π̄ϣ̄п̄о п̄аϣ
μ̄п̄ωοϣωοϣ π̄т̄μ̄п̄т̄реϣμ̄μ̄ε π̄оϣте еп̄аϣ бе хе π̄поϣте οβ̄ω
αп̄ ελ̄ааϣ π̄п̄ет̄ρ ρ̄оте ρ̄н̄т̄ϣ̄ еϣεп̄ре π̄т̄д̄ка̄л̄оϣϣн̄ π̄θε еп̄таϣ-
хωк εβολ π̄п̄εϣθ̄λ̄п̄с μ̄п̄е π̄поϣте οβ̄ωϣ̄ ероϣ αп̄он̄ бе ρ̄ω-
ωп̄ μαρ̄п̄θ̄αρ̄ре ρ̄т̄п̄ п̄аї еп̄с̄оϣн̄ хе π̄поϣте ωοοп̄ π̄μ̄μ̄ап̄
ρ̄п̄ тернмос π̄θε ете п̄εϣωοοп̄ μ̄п̄ ιωснф ρ̄п̄ тернмос μαρ̄п̄-
ка п̄аї бе π̄р̄ π̄μ̄εϣε ρ̄п̄ п̄ен̄ρн̄т̄ π̄т̄п̄̄αρεз ет̄ен̄сар̄з есоϣααβ̄
μ̄п̄ т̄ен̄ψϣхн̄ ρ̄п̄ тернмос π̄θε ρ̄ωωϣ̄ π̄ιωснф̄ хекаас ере
π̄поϣте п̄а̄р̄ п̄ен̄μ̄εϣε п̄ϣ̄ωωп̄е π̄μ̄μ̄ап̄ ψαβ̄оλ.

BRIEF 11b

Brief 11b ist nur sehr fragmentarisch durch den Chester-Beatty-Papyrus erhalten; vgl. oben S. 42. Text bei Quecke, Neues Fragment 73 f. Im hier folgenden Abdruck sind die Lücken nicht in ihrer wirklichen Länge gegeben, sondern mit Hinweis auf die Zahl der vermutlich fehlenden Buchstaben.

επει[Δн ± 15] ρ̄ιωωс μ̄п̄[± 13] ет̄βε п̄аї μ̄[± 13] ρ̄п̄ п̄е-
с̄ρ̄аї [± 13] π̄ : ρ̄ : π̄ρ̄οϣο [± 13] : ρ̄ολ : †со[οϣн̄ ± 11] μ̄αϣα[ατк

± 8 αρι π̄μ̄εϣε π̄[± 17] : ῑ : ет̄аϣ[ο(?) ± 11] ψα τε[п̄οϣ γαρ
εϣϣ[н̄ρ ± 10] хе π̄т̄аϣρ̄[αї ± 11] τοϣ εϣсн̄ρ ρ̄[± 13] сн̄ρ
π̄т̄εϣρ̄[± 13] εβολ ка : ρ̄[± 13] ωп̄ : ρ̄ : ет̄οοт̄[± 12] : ρ̄ : ρ̄п̄
: ρ̄ : ка [± 13] хе ере п̄ет̄п̄[αп̄οϣϣ п̄αϣωп̄е] π̄т̄ек̄ψϣхн̄ [± 13]
хе аϣк̄οт̄ϣ̄ е[± 12] ε[βολ ρ̄п̄ : ρ̄ : α[ρι π̄μ̄εϣε ± 5] π̄ : ρ̄ : ет̄βε
:[± 30] θ̄αρ̄ре [± 13] . εμ̄п̄ате [± 13] он аϣс̄οϣ[т̄п̄ т̄εϣβ̄х
εβολ ε]ρ̄он̄ ρ̄п̄ п̄ее[ι ± 13] п̄ен̄ρн̄т̄ μ̄ο[κρ ± 11] . . п̄е хе п̄е
[± 16] ет̄βε : ρ̄ : [± 17] οϣα [± 13] еп̄аϣ хе †[х̄οοϣ μ̄μ̄ωт̄п̄
п̄θε п̄ρ̄]εп̄εс̄οοϣ̄ е[т̄μ̄п̄те п̄ρ̄ен̄οϣωп̄μ̄] ап̄с̄ωт̄μ̄ [± 12] х̄]ε с̄п̄те
εϣ[п̄οϣт̄ ± 9] . с̄ен̄аϣ̄ιт̄οϣ̄.

BRIEF 10

Brief 10 ist sehr gut bezeugt, praktisch vollständig durch eines der Kölner Blätter (siehe oben S. 41), fragmentarisch durch den Chester-Beatty-Papyrus (siehe oben S. 42) und durch zwei Zitate bei Schenute, die den Text etwas abwandeln (siehe oben S. 49–51). Der folgende Text ist der des Kölner Blattes (Demot. u. Kopt. Texte 70–72), wobei der Anfang nach der Fassung der Haarseite gegeben ist. Die Varianten der Fleischseite wie des Chester-Beatty-Papyrus sind jeweils in den Anmerkungen zu finden. Um zu sehen, was auf dem sehr fragmentarischen Chester-Beatty-Papyrus erhalten ist, muß man die Erstveröffentlichung (Quecke, Neues Fragment 74 f.) einsehen. Das letzte Sätzchen scheint in diesem Zeugen zu fehlen. Zur Übersetzung vgl. man Quecke, Briefe Pachoms koptisch 660 f.

α ποικονομος ειρε π̄οϣμ̄п̄т̄μ̄аϣ̄те ρ̄п̄ п̄εϣβ̄ιρ¹ ере т̄сн̄ϣε
μ̄п̄εϣ̄т̄ако ρ̄а п̄εϣ̄т̄οп̄² ете т̄εϣ̄п̄н̄ т̄е εϣ̄δορ̄б̄ ρ̄п̄ μ̄п̄ϣ̄λн̄
π̄аμ̄п̄те еп̄οϣβ̄β̄аλ³ μ̄п̄каρ̄ н̄ п̄αγ̄αθ̄он̄ еп̄та π̄поϣте т̄ааϣ̄
π̄п̄ρωμ̄е п̄εχ̄аϣ̄ хе аμ̄п̄еӣт̄п̄ π̄т̄п̄ρ̄οт̄ρ̄т̄ π̄п̄ен̄ρ̄ιοοϣε π̄т̄п̄п̄аϣ̄
хе т̄п̄п̄аδ̄п̄ οϣс̄εӣр̄ π̄т̄п̄п̄οх̄ϣ̄ еϣ̄ωωте εμ̄εϣ̄ϣ̄ι οϣ̄те μ̄εϣ̄а-
ϣ̄аεӣ⁴ αλ̄αλ̄а εϣ̄αϣ̄ωх̄п̄ ρ̄п̄ οϣ̄ζεβ̄ωωп̄ аϣ̄с̄οβ̄те π̄οϣ̄δορ̄б̄с̄

¹ Fleischseite π̄οϣ̄.

² Fleischseite π̄οϣ̄т̄ап̄.

³ Fleischseite αп̄οϣ̄β̄ӣλ̄.

⁴ Fleischseite und Chester-Beatty-Pap. -αϣ̄аӣ.

ΕΠΕΥΘΕΡΗΤΕ ΟΥΠΙΤΕ ΕΠΕΥΘΙΧ ΟΥΚΕΛΕΒΙΝ¹ ΕΤΕΥΝΑΖΒ ΔΥΕΙ ΕΧΠ
 ΟΥΡΩΜΕ ΕΡΕ ΟΥΒΑΨΟΥΡ ΠΤΟΟΤΨ ΠΕΧΑΨ ΧΕ ΕΤΕΤΝΑΒΩΚ ΕΠΚΕ-
 ΡΕ ΨΕ ΠΕΧΑΥ ΧΕ ΜΜΟΝ ΑΔΔΑ ΕΠΝΑΖΟΤΖΤ ΠΠΕΝΖΙΟΟΥΕ ΠΤΠΠΑΥ
 ΧΕ ΤΠΠΑΔΠ ΟΥΣΙΕΡ ΠΤΠΠΟΧΨ ΕΥΨΩΤΕ ΕΜΕΨΨΙ ΟΥΤΕ ΕΜΕΨΑΨΑΙ²
 ΑΔΔΑ ΕΨΑΨΩΧΠ ΖΠ ΟΥΖΕΒΩΩΝ Α ΠΡΩΜΕ ΜΟΥΤΕ ΕΠΕΨΨΒΕΕΡ
 ΑΥΖΙΤΕ ΠΠΟΥΕΡΗΤΕ ΠΠΕΤΜΜΑΥ ΜΠ ΖΤΗΟΥ ΠΠΕΥΒΙΧ ΕΤΕ ΠΕΥΤΗ-
 ΗΒΕ³ ΑΥΠΟΤΠΕΤ ΕΠΚΑΖ ΔΥΕΙ ΠΒΙ ΜΜΑΟ ΠΑΒΩΚ ΑΥΟΟΟΥΖΟΥ
 ΕΖΟΥΠ ΑΥΤΑΜΙΟ ΠΟΥΜΕΖ Α ΠΕΕΙΟΥΔ ΜΙΣΕ ΖΠ ΠΕΥΜΑ ΑΥΘΩΡΘ
 ΜΠΚΑΖ ΖΠ ΠΑΙ.

Die Schenutestelle mit den beiden Zitaten aus diesem Brief ist wieder in zwei Handschriften überliefert. Der Wortlaut der Borgia-Handschrift schon bei Zoega, Catalogus, S. 522,4-7, dann wieder bei Amélineau, Œuvres de Schenoudi II (2) 170, 9-13. Bei Amélineau im Apparat die Varianten der Crawford-Handschrift. In meinem Text folge ich der besseren Crawford-Handschrift und gebe die Varianten der Borgia-Handschrift wieder in den Anmerkungen.

ΕΡΕ ΤΟΗΨΕ ΜΠΕΥΤΑΚΟ ΖΑ⁴ ΠΕΥΤΟΠ ΕΥΘΟΡΘ ΖΠ ΜΠΥΔΗ⁵
 ΠΑΜΠΤΕ ... ΠΕΥΨΠΕ ΑΥΩ ΕΥΖΟΤΖΕΤ⁶ ΕΤΡΕΥΝΑΥ ΧΕ ΣΕΠΑΔΠ
 ΟΥΘΑΒ ΠΣΕΠΟΧΨ ΕΟΥΨΩΤΕ⁷ ΕΜΕΨΨΙ ΟΥΤΕ⁸ ΕΜΕΨΑΨΑΙ ΑΔΔΑ
 ΕΨΑΨΩΧΠ ΖΠ ΟΥΖΕΒΩΩΝ.

BRIEF 11a

Brief 11a ist wieder auf einem Kölner Blatt vollständig und im Chester-Beatty-Papyrus fragmentarisch erhalten (siehe oben S. 41 und 42). Es folgt hier wieder der Kölner Text (Demot. u. Kopt. Texte 72), wobei die Lesung und Ergänzung des Herausgebers am Anfang berichtet ist. Die übrigen Lücken (alle geringen Umfangs) sind mit einer Ausnahme nicht eigens

¹ Chester-Beatty-Pap. ΚΕΛΕΒΕΙΝ.

² Chester-Beatty-Pap. -ΑΨΑΪ.

³ Chester-Beatty-Pap. wohl mit ΠΕ, wenn auch in Lücke.

⁴ Borgia-Hs. ΖΜ.

⁵ Borgia-Hs. ΜΠΔΥΤΗ.

⁶ Borgia-Hs. ΠΕΥΖΟΤΖΤ.

⁷ Borgia-Hs. Α-.

⁸ Borgia-Hs. ΟΥΔΕ.

angegeben. Auch ist der übergesetzte Strich normalisiert. Die Handschriften schreiben stichisch. Da dies beibehalten werden soll, folgt der Text hier in der Zeilenanordnung dem Chester-Beatty-Papyrus (Quecke, Neues Fragment 75 f.), der längere Zeilen hat. Dessen Variante (und abweichende Schreibungen) aber wiederum in den Anmerkungen.

ΟΥ]ΜΗΕ ΠΕ ΠΠΟΥΤΕ [ΖΠ] ΖΩΒ ΠΜ
 ΕΨΧΩ ΜΜΟΟ ΧΕ Φ
 ΜΜΟΥ ΠΣΩΡΠ ΤΗΡΟΥ ΕΥΜΟΟΥΕ
 ΕΖΡΑΪ ΕΤΕΘΑΔΑΟΑ Κ
 Α ΠΧΟΕΙΟ ΘΩΨΤ ΕΒΟΔ ΖΠ ΤΠΕ Α
 ΜΠ ΟΦΙΑ ΘΕ ΧΙΠ ΤΕΠΟΥ ΖΠ
 ΘΑΙΜΑΠ ΤΤ
 ΕΖΠΕ ΠΧΟΕΙΟ ΖΠ ΠΕΤΡ ΖΟΤΕ
 ΖΗΤΨ ΦΦΘΜΔ
 ΤΩΟΥΠ ΠΠΟΥΤΕ ΕΤΒΕ ΟΥ ΕΚΠ
 ΚΟΤΚ Τ
 ΠΒΑΔ ΠΠΟΦΟΟ ΖΠ ΤΕΥΑΠΕ
 ΠΑΡΗΒ ΠΕ ΤΖΥΠΟΜΟΠΗ ΜΦΗ
 ΚΕ¹ ΗΘΑ[Μ]
 ΠΟΥΠΟΨ ΠΠΔΙΚΑΙΟΟ ΠΕ Ρ ΠΖΑΠ ΨΟ
 ΨΑΡΕ ΟΥΨΗΡΕ ΠΣΑΒΕ² ΕΥΦΡΑ
 ΠΕ ΜΠΕΨΕΙΩΤ ΡΥ
 ΠΕΜΚΑΖ ΠΖΗΤ ΜΠΑΤΖΗΤ³ ΠΕ ΠΕΤ
 ΨΑΔΤ ΠΟΒΩ Ϊ
 ΨΙ ΤΕΚΨΤΗΠ Α ΠΡΕΨΩΨ ΓΑΡ
 ΣΑΔΤΚ ΨΡ
 ΕΨΩΨ ΓΑΡ ΠΖΕΠΚΟΟΥΕ ΣΠ
 ΟΥΠ ΟΥΑΖΟ ΕΨΟΤΠ ΠΑΨΩ
 ΠΕ ΖΙΡΠ ΤΤΑΠΡΟ ΜΠΟΦΟΟ ΚΜ
 ΨΑΤΠ ΠΑΥ ΕΚΩΨΤ ΕΧΠ
 ΠΕΤΚΑΤΑΦΡΟΠΕ ΕΚΚΩ ΠΡΩΚ
 ΤΜΔ

¹ Chester-Beatty-Pap. ΜΠΖΗ[ΚΕ.

² Chester-Beatty-Pap. ΠΣ]ΟΦΟΟ.

³ Chester-Beatty-Pap. ΜΠ]ΑΘΗΤ.

BRIEF 9b

Auch Brief 9b (Quecke, Neues Fragment 77) ist nur fragmentarisch in der Chester-Beatty-Handschrift erhalten (vgl. oben S. 42). Die »Buchstaben« sind wiederum nach der lateinischen Übersetzung ergänzt, wo sie in der koptischen Handschrift verloren sind; vgl. auch wieder oben S. 22 f.

αω: ηη [
 κτοϛ ηϛϛ [Ϸτηϛ ηβι πποϛτε: τ̄:
 βψ: μαρε [μπηϛτε οϛηοϛ ητε
 πκαϷ τελ[ηλ: θ̄:
 ϛϛ: ερε λ[αν βωϛτ εβολ Ϸητϛ
 μποϛχα[ι μπηϛτε: ο̄:
 λφ: ερε οϛ[ϛω
 πε εβολ Ϸη [παζαρεθ: βι:
 εϛ: ϛμα[μαατ ηβι πποϛτε
 κε αϛτ Ϸρε [ηηετρ Ϸοτε Ϸη
 τϛ: μκ: [
 Ϸτ: α πκαρ[ποϛ ηταταπρο
 ϷλοϷ Ϸη πα[σποτοϛ: ῑ:
 ηϷ: αϛτϷιε [ηετϷκαειτ παγα
 θοη ετε: η̄[
 θρ: ητπα[μοϛ αν αλλα τπα
 ωηϷ ταχω ηπερβηϛτε μ]πχο
 ειϷ: η̄:]
 η̄: ηετπαβωκ εϷοϛ]η Ϸιτοοτ
 ϛηλοϛχα[ι: ῑ:]
 κ̄ο: κε μ]πχοειϷ ϛο
 οπ ηεϛλαο[Ϸ λαμα
 ϷκοϷ]η: ο̄:
 λϷ: α πποϛτε πα μ]πηνλ αϛω
 ηετϷββινοϛ μπε]ϛλαοϷ
 αϛπαρκαλϷι μ]μοοϛ: μ̄:
 μ̄η: παποϛ οϛμο]οϛ εϛκηβ η̄
 οϛψϛϛη εϷοβ]ε αϛω οϛω
 εηαποϛϛ μπο]ϛτε: θρ:

TEXTUS PATRISTICI ET LITURGICI

quos edidit Institutum Liturgicum Ratisbonense

Bisher sind erschienen:

Fasc. 1

Niceta von Remesiana, Instructio ad Competentes. Frühchristliche Katechesen aus Dacien. Herausgegeben von KLAUS GAMBER.

VIII + 182 Seiten. 1964.

Ganzleinen DM 24.—

Fasc. 2

Weitere Sermonen ad Competentes. Teil I.

Herausgegeben von KLAUS GAMBER.

136 Seiten. 1965.

Ganzleinen DM 20.—

Fasc. 3

Ordo antiquus Gallicanus. Der gallikanische Meßritus des 6. Jahrhunderts. Herausgegeben von KLAUS GAMBER.

63 Seiten. 1965.

Ganzleinen DM 10.—

Fasc. 4

Sacramentarium Gregorianum I. Das Stationsmeßbuch des Papstes Gregor. Herausgegeben von KLAUS GAMBER.

160 Seiten. 1966.

Ganzleinen DM 22.—

Fasc. 5

Weitere Sermonen ad Competentes. Teil II.

Herausgegeben von KLAUS GAMBER.

120 Seiten. 1966.

Ganzleinen DM 20.—

Fasc. 6

Sacramentarium Gregorianum II. Appendix, Sonntags- und Votivmessen. Herausgegeben von KLAUS GAMBER.

80 Seiten. 1967.

Ganzleinen DM 16.—

Fasc. 7

Niceta von Remesiana, De lapsu Susannae. Herausgegeben von KLAUS GAMBER. Mit einer Wortkonkordanz zu den Schriften des Niceta von SIEGHILD REHLE.

139 Seiten. 1969.

Ganzleinen DM 24.—